

AKRAN ŞİDDETİNE MARUZ KALAN VE KALMAYAN 5-6 YAŞ OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN OKULA UYUMLARININ ANALİZİ

Analysis of 5-6 year of Preschool Children School Adjustment Differences According to Peer Victimization

Zarife SEÇER¹

Hülya GÜLAY OGELMAN²

Harun ŞİMŞEK³

Alev ÖNDER⁴

Dursun BADEMCI⁵

Öz

Bu araştırmada akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş kız ve erkek okul öncesi çocukların okula uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu, Bingöl il merkezinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu 200 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve 5-6 Yaş Grubu Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği, Ladd ve Kochenderfer-Ladd tarafından geliştirilmiş olup Gülay (2008) tarafından geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. 5-6 yaş grubu için Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği ise Ladd, Kochenfender ve Coleman tarafından geliştirilmiş olup Önder ve Gülay (2010) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Verilerin analizinde "Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Tekniği", "Bağımsız t Testi" ve "Basit Doğrusal Regresyon Analizi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, akran şiddetine maruz kalma durumlarına göre çocukların okula uyum puanlarının farklılaştığı, akran şiddetinin kız ve erkek çocukların okula uyumlarını farklı boyutlarda etkilediği bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: okula uyum, akran şiddeti, okul öncesi çocuklar.

¹Doç.Dr.; Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, Konya, zarifesececer@hotmail.com

²Doç.Dr.; Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, Denizli, hgulay7@hotmail.com

³Yrd.Doç.Dr.; Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Konya, hasimsek@yahoo.com

⁴Prof.Dr.; Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, İstanbul, alevond@gmail.com

⁵Arş. Gör.; Bingöl Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Bingöl, dbademci@bingol.edu.tr

Abstract

The present study investigates school adjustment differences of 200 children preschool children aged 5-6 and enrolled in Bingöl city centre preschools, according to peer victimisation variable. The data of the present study has been collected using survey model. Data collection tools were Peer Victimization Scale and School Adjustment Teacher Rating Scale for 5-6 Year Old Children. Peer Victimization Scale had been originally developed by Ladd and Kochenderfer-Ladd and its validity – reliability studies were conducted by Gülay (2008 School Adjustment Teacher Rating Scale for 5-6 Year Old Children had been originally developed by Ladd, Kochenfender and Coleman, translated, and its validity–reliability studies conducted by Önder and Gülay (2010). Data analysis is made using “Pearson Moments Multiplier Correlation Coefficient”, “Independent T-test” and “Simple Linear Regression Analysis”. The results of the present study have revealed exposure to peer victimisation leads to differences in school adjustment scores vary has an impact on various levels on school adjustment of both boys and girls.

Keywords: school adjustment, peer victimisation, preschool children.

GİRİŞ

Akran şiddeti, bir ya da bir kaç çocuğun başka bir çocuğa kasıtlı olarak yaptıkları, sürekliliği olan ve güç dengesizliğinin baskın olduğu saldırgan davranış tipidir. Saldırgan davranış; fiziksel (vurma, itme, haraç alma gibi), sözel (ad takma, hakaret etme, tehdit gibi) ve sosyal (birinin arkasından incitici şeyler söylemek, dedikodu yapmak, dolaylı saldırganlık olarak adlandırdığımız birini gruptan dışlamak gibi) olabilir. Akranları tarafından şiddete maruz kalan çocuklar fiziksel görünüşlerinden (obez, kilolu, farklı ten rengi, farklı giyim gibi), engelinden (bilişsel, görme, dil engellerine ek olarak motor ve işitme engeli gibi) veya akranlarından farklı özelliklerinden (düşük notlar, aşırı endişe gibi) dolayı bu durumu yaşayabilmektedirler (Doğan, 2010; Giguere, Vitaro, Boivin, Desrosiers, Cardin, & Brendgen, 2011).

Akran şiddetine maruz kalma psiko-sosyal gelişimi olumsuz etkileyen ve kurbanlar üzerinde etkisi süren sosyal bir problemdir (Son, Parish & Peterson, 2012). Çocukların, özellikle güvenli olması beklenen yerlerde (ev, okul, oyun parkı gibi) kronik olarak şiddete maruz kalmaları, şiddetin düzeyi düşük olsa bile, sosyal gelişimlerini olumsuz

yönde etkilemektedir. Şiddetin sosyal gelişimin yanında duygusal alanda da olumsuz etkiye sahip olduğu özellikle depresyon ve kaygı ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Hawker & Boulton, 2000). Erken çocuklukta şiddete maruz kalmanın bu dönemde yol açacağı olumsuzluklarının yanında yetişkinlikte de zihinsel sağlık problemlerine neden olduğu vurgulanmaktadır. Yetişkin psikopatolojisi çocukların zayıf zihinsel sağlığı üzerine kurulu bir çatıya sahiptir. Bu yüzden erken çocuklukta şiddete maruz kalmanın çocukların uyum problemleri ile ilişkili olup olmadığını doğrulamak önemlidir (Arseneault, Walsh, Trzesniewski, Newcombe, Caspi & Moffitt, 2006).

İlgili alan yazın incelendiğinde (Arseneault vd. 2006; Çetinkaya Yıldız & Hatipoğlu Sümer 2010; Kochenderfer & Ladd, 1996) 3-6 yaş grubu çocukların hafif ve ciddi düzeyde şiddete maruz kaldığı, şiddete uğrama açısından erkek ve kız çocukların eşit düzeyde risk altında bulunduğu, genel ve doğrudan sözlü şiddetin, dolaylı ve fiziksel şiddetten daha sık görüldüğü, sözlü şiddetin okulla ilgili olumsuz tutumlara neden olduğu, şiddetin tüm tiplerinin çocukların kendilerini yalnız hissetmelerine ve okuldan kaçınma isteğine yol açtığı, özellikle şiddetin oluştuğu anda çocukların kendilerini daha fazla yalnız hissettikleri daha sonrasında ise okuldan kaçınma isteği içinde oldukları ve şiddet deneyimi süresinin okula uyum problemlerinin büyüklüğü ile ilgili olduğu görülmektedir. Bunun yanında şiddetin, bu dönemde özellikle davranış sorunları ve okula uyum ile yakından ilgili olduğu, 5-7 yaş arası şiddet kurbanı olan çocukların okulda mutsuz ve içe yönelim türü problem davranışlar gösterdikleri, 7 yaş ve sonrasında ise okula uyum ve davranış sorunları gösterdikleri bildirilmektedir.

Araştırmacılara göre (Ladd, Kochenderfer & Coleman, 1997) okul öncesi dönemde arkadaşlıkta algılanan çatışma erkek çocuklar için okul uyumsuzluğunun çoklu formları ile ilgilidir. Özellikle bu durum okulu sevme ve ilgi duyma düzeyinde düşme, okulda yalnız hissetme ve okuldan kaçınma düzeyinde artış olarak görülmektedir (Buhs & Ladd, 2001). Akranları tarafından reddedilen okul öncesi çocuklarda işbirlikli katılım azalmakta, akran ilişkilerinde olumsuzluk, okuldan kaçınma isteği, yalnız hissetme ve daha düşük düzeyde başarı görülmektedir. Diğer bir anlatımla, arkadaşlıkta yaşanan sorunlar, akranları tarafından reddedilme akran ilişkilerinin bozulmasına yol açarak şiddeti doğurabilmekte ve çocuğun okulla ilgili uyum sorunları yaşamasına neden olabilmektedir.

Okul öncesi yıllar özellikle bazı çocukların neden şiddetin kronik hedefleri olabileceğini açıklayan gelişimsel süreçleri anlamak için oldukça önemli bir dönemdir. Okullarda zorba/kurban problemlerine artan ilgiye rağmen okul öncesi yıllarda bu konuya değinen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Küçük çocuklar arasındaki akran şiddetinin ve şiddetle ilgili detayların belirlenmesindeki zorluklar, ilgili araştırmaların sınırlı olmasının temel nedeni olarak ifade edilmektedir (Vlachou, Andreou, Botsoglou & Didaskalou, 2011). Diğer yandan Türkiye’de son dönemlerde okullardaki şiddet olgusunun giderek kaygı verici bir aşamaya geldiği ileri sürülmektedir (Kızmaz, 2006). Bu nedenle şiddetle ilgili yapılan çalışmaların arttığı bunun yanında yapılan çalışmaların çoğunlukla daha ileri kademedeki çocuklar üzerinde gerçekleştirildiği (Pekel, 2004; Pişkin, 2003; Pişkin & Ayas, 2005) buna rağmen okul öncesinde yapılan akran şiddeti çalışmalarının ise son zamanlarda artmasına rağmen sınırlı sayıda olduğu

görülmektedir (Akduman, 2012; Aydoğan & Özyürek, 2013; Dereobalı, Çırak Karadağ & Sönmez, 2013; Gülay & Önder, 2009; Uysal & Dinçer, 2012). Öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün okul öncesi öğretmenleri okul öncesinde şiddeti önleme konusunda bilinçlendirmek amacıyla düzenlemiş olduğu hizmet içi eğitim seminerleri konunun önemini vurgulayan bir diğer çalışmadır (MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2014).

Bu nedenle araştırmada akran şiddeti ile okul öncesi çocukların okula uyumları arasında ilişki olup olmadığı, akran şiddetinin okula uyumu yordayıp yordamadığı, akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan çocukların okula uyum puanları arasında fark olup olmadığı ve akran şiddetinin erkek ve kız çocukların okula uyum puanlarında fark oluşturup oluşturmadığı sınıanmıştır.

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Akran şiddetine maruz kalma ile 5-6 yaş okul öncesi çocukların okula uyumları (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) arasında ilişki var mıdır?
2. Akran şiddetine maruz kalma, 5-6 yaş okul öncesi çocukların okula uyumlarını (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
3. Akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş okul öncesi çocukların okula uyumları (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) arasında anlamlı düzeyde fark var mıdır?
4. Akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş kız okul öncesi çocukların okula uyumları (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) farklılaşmakta mıdır?

5. Akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş erkek okul öncesi çocukların okula uyumları (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır.

Örneklem grubu

Araştırmaya Bingöl il merkezinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu 200 çocuk katılmıştır. Bu çocukların % 52'si (104) kız ve % 48'i (96) ise erkektir. Çocukların annelerinin % 63.5'i (127) 30-40 yaş arası, babalarının ise % 83.5'i (167) 30-40 yaş arasıdır. Annelerin % 49'u (98) babaların ise % 57.5'i (115) üniversite mezunudur. Annelerin % 58'i (116) bir işte çalışmazken % 42'si (84) ise çalışmaktadır. Ayrıca bu çocukların % 28.5'inin (57) kardeşi yokken % 71.5'inin (143) ise 1 veya daha fazla kardeşi bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Akranlarının Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği: Kochenderfer ve Ladd (1996) tarafından, 5-6 yaş çocukları için geliştirilen bir ölçme aracıdır. Öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Ölçekte saldırganlığının dört tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere toplam dört madde bulunmaktadır. Ölçeğin dilsel eş değerlik, güvenirlik geçerlik çalışmaları Gülay (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .72 olarak belirlenmiştir (Gülay, 2008).

5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyumu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği: Ölçek, 1997'de Ladd, Kochenfender ve Coleman tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek, 4 alt ölçekten (okulu sevme, işbirlikli

katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini yönetme) oluşmaktadır. Ölçekteki her madde “Uygun Değil”, “Uygun” ve “Tamamen Uygun” ifadeleriyle değerlendirilmektedir (Birch & Ladd, 1997). Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışmaları Önder ve Gülay tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçe ’ye uyarlanan ölçeğin iç tutarlık katsayısı tüm ölçek için .70 olarak bulunmuştur (Önder & Gülay, 2010).

Verilerin toplanması

Araştırmada, Akran Şiddetine Maruz Kalma ölçeği ve 5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyumlu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği örneklem grubuna alınan çocukların okul öncesi öğretmenleri tarafından, çocuklara ilişkin yaklaşık 6 aya dayanan gözlemlerden yola çıkılarak doldurulmuştur. Veri toplam işleminden önce öğretmenler, araştırmanın amacı ve ölçme araçlarıyla ilgili bilgilendirilmişlerdir. Araştırma gurubuna ait kişiler bilgiler ise araştırmacılar tarafından daha önce hazırlanan kişisel bilgi formu aracılığı ile elde edilmiştir. Kişisel bilgi formu araştırmaya katılan çocukların öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 17.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Çocukların akran şiddetine maruz kalma puanları ile okula uyum puanları arasında ilişki olup olmadığı *Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Tekniği* ile, akran şiddetine maruz kalma puanlarının okula uyum puanları üzerinde yordayıcı etkisinin bulunup bulunmadığı *Basit Doğrusal Regresyon Analizi* ile akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan çocukların okula uyum puanları arasında fark olup olmadığı ve akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan kız ve erkek

çocukların okula uyum puanları arasında fark olup olmadığı *t Testi* kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde bulgular ve bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır. Elde edilen bulgular ve yorumlar, alt problemler doğrultusunda sunulmuştur. Araştırmada ilk olarak çocukların akran şiddetine maruz kalma puanları ile okula uyum puanları arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 1. 5-6 yaş okul öncesi çocukların akran şiddetine maruz kalma puanları ile okula uyum puanları arasındaki korelasyonlar

Değişkenler	$\bar{\chi}$	ss	1	2	3	4
1.Akran şiddeti	,290	,454	--			
2.İşbirlikli katılım	17,380	2,861	-,471**	--		
3.Okuldan kaçınma	1,165	1,635	,188*	-,325**	--	
4.Okulu sevme	9,245	1,266	-,295**	,558**	-,589**	--
5. Kendi kendini yönetme	7,914	2,068	-,284**	,450**	-,280**	,404**

N= 200 * p < ,05 **p < ,01

Tablo 1 incelendiğinde, çocukların akran şiddetine maruz kalmaları ile işbirlikli katılım (r= -,471) ve okul sevme (r= -,295) arasında orta düzeyde negatif yönde, kendi kendini yönetme (r= -,284) arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki varken okuldan

kaçınma ($r=,188$) arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Diğer bir deyişle çocukların akran şiddeti düzeyleri arttıkça okuldan kaçınma puanları artmakta işbirlikli katılım, okulu sevme ve kendi kendini yönetme puanları ise azalmaktadır.

Araştırmada ikinci olarak çocukların akran şiddetine maruz kalma puanlarının okula uyum puanları üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir.

Tablo 2. 5-6 yaş okul öncesi çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin okula uyumları üzerindeki yordayıcı etkisine yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları

Değişkenler	β	t
Akran şiddetine maruz kalma	-,471	-6,766*
İşbirlikli katılım		
R = -,471 R ² = ,188 F(1,198)		
Akran şiddetine maruz kalma	,188	2,691*
Okuldan kaçınma		
R = ,188 R ² = ,035 F(1,198)		
Akran şiddetine maruz kalma	-,295	-4,352*
Okulu sevme		
R = -,295 R ² = ,087 F(1,198) =		
Akran şiddetine maruz kalma	-,284	-4,160*
Kendi kendini yönetme		
R = -,284 R ² = ,082 F(1,198)		

N = 200 ,* p < .001

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların akran şiddetine maruz kalma durumlarının işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme ve kendi

kendini yönetme değişkenlerini ayrı ayrı anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Diğer yandan çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeyleri, işbirlikli katılım düzeyine ilişkin toplam varyansın % 19'unu, okuldan kaçınma düzeyine ilişkin toplam varyansın % 4'ünü, okulu sevme düzeyine ilişkin toplam varyansın %9'unu ve kendi kendini yönetme düzeyine ilişkin toplam varyansın %8'ini açıkladığı ifade edilebilir. Bu durum ayrıca çocukların okula uyumları üzerinde başka faktörlerinde etkili olduğunu göstermektedir. Diğer yandan standardize edilmiş regresyon katsayılarına (β) göre çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin okula uyumları üzerindeki görece önem sırası (1) işbirlikli katılım (2) okulu sevme (3) kendi kendini yönetme (4) okuldan kaçınma şeklindedir.

Tablo 3. Akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş okul öncesi çocukların okula uyum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları

Okula uyum boyutları	Akran şiddetine	N	$\bar{\chi}$	ss	t	p
İşbirlikli katılım	Maruz kalmayanlar	142	18,126	2,169	-5,671	,000*
	Maruz kalanlar	58	15,724	3,745		
Okuldan kaçınma	Maruz kalmayanlar	142	8,448	1,728	-2,154	,032*
	Maruz kalanlar	58	8,992	1,574		
Okulu sevme	Maruz kalmayanlar	142	8,205	1,940	-3,164	,002*
	Maruz kalanlar	58	7,206	2,214		

Kendi kendini yönetme	Maruz kalmayanlar	142	9,401	1,142	-2,779 ,006*
	Maruz kalanlar	58	8,862	1,468	

*p < .001

Tablo 3'e göre akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan çocukların işbirlikli katılım ($t=5,671$; $p<,001$), okuldan kaçınma ($t=-2,154$; $p<,032$), okulu sevme ($t=3,164$; $p<,002$) ve kendi kendini yönetme ($t=2,779$; $p<,006$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle akran şiddetine maruz kalan çocukların işbirlikli katılım, okulu sevme, kendi kendini yönetme puanları akran şiddetine maruz kalmayan çocukların puanlarına göre düşükken okuldan kaçınma puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş kız okul öncesi çocukların okula uyum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular

Okula uyum boyutları	Akran	N	$\bar{\chi}$	ss	t	p
İşbirlikli katılım	Maruz kalmayanlar	75	18,186	1,850	4,521	,000*
	Maruz kalanlar	30	15,857	3,296		
Okuldan kaçınma	Maruz kalmayanlar	75	8,214	1,750	1,733	,040*
	Maruz kalanlar	30	8,960	1,572		
Okulu sevme	Maruz kalmayanlar	75	8,266	2,048	1,708	,091
	Maruz kalanlar	30	7,464	2,202		
Kendi kendini	Maruz kalmayanlar	75	9,360	1,215	1,076	,086

yönetme	Maruz kalanlar	30	8,892	1,286
---------	----------------	----	-------	-------

*P<0.01

Tablo 4'te akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan kız çocukların işbirlikli katılım ($t=4,521$; $p <,001$), okuldan kaçınma ($t=-1,773$; $p<,040$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle akran şiddetine maruz kalan kız çocukların işbirlikli katılım puanları akran şiddetine maruz kalmayan kız çocukların puanlarına göre düşükken okuldan kaçınma puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca okul öncesi kız çocukların okulu sevme ($t=1,708$; $p>,091$) ve kendi kendini yönetme ($t=1,076$; $p>,086$) puanları arasında akran şiddetine maruz kalma durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5. Akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş erkek okul öncesi çocukların okula uyum puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular

Okula uyum boyutları	Akran şiddetine	N	$\bar{\chi}$	ss	t	p
İşbirlikli katılım	Maruz kalmayanlar	65	18,060	2,510	-3,582	,001*
	Maruz kalanlar	30	15,600	4,173		
Okuldan kaçınma	Maruz kalmayanlar	65	8,666	1,708	,968	,335
	Maruz kalanlar	30	9,015	1,595		
Okulu sevme	Maruz kalmayanlar	65	8,107	1,821	-2,638	,010*
	Maruz kalanlar	30	6,966	2,235		

Kendi kendini yönetme	Maruz kalmayanlar	65	9,439	1,068	-2,161 ,033*
	Maruz kalanlar	30	8,833	1,641	

*P<0.01

Tablo 5’te akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan erkek çocukların işbirlikli katılım ($t= 3,582$; $p<,001$), okulu sevme ($t=2,638$; $p<,010$) ve kendi kendini yönetme ($t=2,161$; $p<,033$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle akran şiddetine maruz kalan erkek çocukların işbirlikli katılım, okulu sevme ve kendi kendini yönetme puanları akran şiddetine maruz kalmayan çocukların puanlarına göre düşüktür. Ayrıca okul öncesi çocukların okuldan kaçınma puanları arasında akran şiddetine maruz kalma durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($t= ,968$; $p>,335$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Araştırmanın ilk alt probleminde “Akran şiddetine maruz kalma ile 5-6 yaş okul öncesi çocukların okula uyumları (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) arasında ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aranmıştır. Sonuçlara göre çocukların akran şiddetine maruz kalma puanları ile işbirlikli katılım ($r=-,471$) ve okulu sevme ($r=-,295$) arasında orta düzeyde negatif yönde, kendi kendini yönetme ($r=-,284$) puanları arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki varken okuldan kaçınma ($r=,188$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Diğer bir deyişle çocukların akran şiddeti

düzeyleri arttıkça okuldan kaçınma puanları artmakta işbirlikli katılım, okulu sevme ve kendi kendini yönetme puanları ise azalmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt probleminde, 5-6 yaş okul öncesi çocukların akran şiddetine maruz kalma durumlarının okula uyumlarını (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) yordayıp yordamadığı sorusuna cevap aranmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, okul öncesi çocukların akran şiddetine maruz kalma durumlarının *işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme ve kendi kendini yönetme* değişkenlerini ayrı ayrı anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Okul öncesi çocukların akran şiddetine maruz kalma durumları, işbirlikli katılım düzeylerinin % 19'unu, okuldan kaçınma düzeylerinin % 4'ünü, okulu sevme düzeylerinin %9'unu ve kendi kendini yönetme düzeylerinin %8'ini açıklayabilmektedir. Sonuçlara göre okul öncesi çocukların akran şiddetine maruz kalma durumları okula uyum değişkenleri içinde en yüksek düzeyde işbirlikli katılım düzeylerini yordayabilmektedir. Ardından okulu sevme, kendi kendini yönetme ve okuldan kaçınma değişkenleri gelmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş okul öncesi çocukların okula uyumları (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) arasında anlamlı fark var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Sonuçlara göre akran şiddetine maruz kalan çocukların, akran şiddetine maruz kalmayanlara göre *işbirlikli katılım, okulu sevme, kendi kendini yönetme* puanları daha düşük iken, *okuldan kaçınma* puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın dördüncü ve beşinci alt probleminde akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş okul öncesi kız ve erkek çocukların okula uyumları (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, okulu sevme, kendi kendini yönetme) arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına yanıt aranmıştır. Sonuçlarda, akran şiddetine maruz kalan kız çocukların *okuldan kaçınma* düzeylerinin, akran şiddetine maruz kalmayanlara göre daha yüksek, *işbirlikli katılım* puanlarının ise daha düşük olduğu belirlenmiştir. Akran şiddetine

maruz kalan erkek çocukların ise, diğerlerine göre *işbirlikli katılım, okulu sevme* ve *kendi kendini yönetme* puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca akran şiddetine maruz kalmanın erkeklerde okuldan kaçınma, kızlarda ise okulu sevme ve kendi kendini yönetme üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Sonuçlara göre, çocukların akran şiddeti puanları arttıkça işbirlikli katılım, okulu sevme, kendini yönetme puanları azalmakta okuldan kaçınma puanları ise artmaktadır. Diğer bir anlatımla akran şiddetine maruz kalan çocuklar işbirlikli katılım, okulu sevme, kendi kendini yönetme ve okuldan kaçınma ile ilgili sorunlar yaşayabilmektedirler. Boulton, Don ve Boulton (2011)'e göre akran kabulü ve akran desteği okula uyum ile ilgili önemli değişkenlerdendir. Sınıfta yeni arkadaşlar edinmek, çocukların okul performanslarına katkı sağlarken özellikle erken dönemde akran reddi ise olumsuz okul algısına, okuldan kaçınmaya, okul yılı boyunca düşük performans göstermeye neden olmaktadır (Ladd, 1990). Konu ile ilgili yapılan bir çalışmada (Bush & Ladd, 2001) akranları tarafından red edilen çocukların akranları tarafından daha fazla olumsuz muameleye maruz kaldıkları, sınıfa katılımlarının azaldığı, okuldan kaçınma davranışlarının arttığı, yalnız hissettikleri, daha düşük düzeyde başarı ölçümlerine sahip olduklarını bildirilmektedir. Erken dönemlerde işbirlikli katılımının azalması okuldan kaçınma düzeyini arttırmaktadır. Bir diğer deyişle okul öncesi çocukların akran ilişkileri ile ilgili yaşadıkları sorunların okula uyumlarını güçleştirebileceği düşünülmektedir. Rudolph, Troop-Gordon ve Flynn (2009) arkadaşlığın çocuğu akran şiddetinden koruyabileceğini ileri sürmektedir. Bu araştırmacılara göre akran şiddetine maruz kalan çocuğun daha sonra diğer çocuklarla ilişki kurması zorlaşmaktadır. Şiddete maruz kalmak, bu çocuklar da içe yönelim türü problemlerle davranışlara (kaygı, depresyon gibi), dışa yönelim türü problemlerle davranışlara (suçlu davranış, saldırganlık gibi) ve sosyal yönden sorunlu davranış türlerine (bağımlılık, geri çekilme, izolasyon gibi) neden olmaktadır. Dolayısıyla bu sorunlu davranışlar arkadaşlık kurmayı

güçleştirmektedir (Humphrey, Storch & Geffken, 2007; Perren & Alsaker, 2006). Diğer bir deyişle arkadaşına sahip olamamak ve akran şiddeti bir döngü oluşturmaktadır.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, akran şiddeti, kız çocuklarda okuldan kaçınma ve işbirlikli katılım, erkek çocuklarda ise işbirlikli katılım, okulu sevme ve kendi kendini yönetme davranışlarında olumsuzluğa yol açtığı söylenebilir. Araştırmanın cinsiyetle ilgili ilk sonucuna göre şiddete uğrayan hem erkek hem de kız çocuklarda işbirlikli katılım düzeylerinin azaldığı görülmektedir. İşbirlikli katılım, kurallara uyma, sorumluluk alma ve öğretmen otoritesini kabul etme olarak tanımlanmaktadır (Ladd, Buhs & Seid, 2000). Dolayısıyla akran şiddetinin hem kız hem de erkek çocukların okul ile ilgili işlere katılımını olumsuz olarak etkilediği söylenebilir. Araştırmanın bir diğer sonucu şiddete uğrayan kız çocukların akranlarına göre okuldan kaçınma düzeylerinin artmasıdır. Okuldan kaçınma, çocuğun okuldan kaçınma davranışları ile ilişkili ve okuldan kaçınma isteğini dile getirme düzeyi olarak tanımlanır. Okuldan kaçınma çocuğun okula katılımına yönelik uyumunu göstermektedir (Buhs, Ladd & Herald, 2006; Ladd, 1990; Ladd, Kochenfender & Coleman, 1997). Crick, Casas ve Ku (1999) yaptıkları çalışmada 3-5 yaş arası kız çocukların ilişkisel şiddete daha fazla maruz kaldıklarını belirtmektedir. İlişkisel şiddet dışlanma, manipülasyon, dedikodu yayma gibi birinin sosyal ününe veya ilişkisine zarar vermeyi amaçlayan davranışlara maruz kalma olarak tanımlanmaktadır (Crick & Grotpeter, 1996). İlişkisel şiddet özellikle kızlarda depresif belirtiler, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal kaçınmaya neden olabilmektedir (Storch, Nock, Masia-Warner & Barlas, 2003). Bu sonuçlar doğrultusunda, özellikle kız çocuklarının okulda yaşadıkları şiddet türünün (örneğin, ilişkisel şiddet) davranış sorunlarına yol açarak okuldan kaçınma düzeylerinin artmasına neden olması beklenebilir.

Araştırmanın bir başka sonucuna göre şiddete uğrayan erkek çocukların diğer erkek çocuklarına göre okulu sevme ve kendi kendini

yönlendirme düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Okulu sevmek, çocuğun okula yönelik algısıyla ilgili bir uyumdur (Ladd, Bush & Sedi, 2000; Ladd, 1990; Ladd, Kochenfender, & Coleman, 1997) yani çocukların okulla ilgili olumlu tutumudur. Araştırmacılara göre (Ladd & Coleman, 1997) akran kabulü ile okulu sevme arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Diğer yandan araştırmacılara göre (Karaca, Gündüz & Aral, 2011; Uysal & Dinçer, 2012; Vlachou, Botsoglou & Andreou, 2013) okul öncesi erkek çocukların kız çocuklara göre okullarda çoğunlukla daha fazla fiziksel saldırgan davranışları kullanmaları ve deneyimlemeleri söz konusudur. Diğer bir deyişle okul öncesi erkek çocukların okulda daha fazla fiziksel saldırganlığa maruz kalmaları veya uygulamaları nedeniyle akranları tarafından reddedilmeleri olasıdır. Akran reddi ise çocuklarda okulu sevme ile ilgili sorunlara yol açabilmektedir. Ladd, Birch & Buhs (1999) ayrıca akranlar tarafından reddedilmenin kabul edilmeye göre okula uyum düzeyini daha fazla etkilediğini belirtmektedir. Erkek çocukları ile ilgili elde edilen bir diğer sonuçta kendi kendini yönetme ile ilgilidir. Ladd (1990) yaptığı çalışmada arkadaşlığın özellikle erkek çocuklarda okul uyumu ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan Wyatt (2013)'de yaptığı tez çalışmasında erkek çocukların kendi kendini yönetme düzeylerinin kız çocuklara göre düşük olduğunu öne sürmektedir. Bu sonuçlara göre erkek çocuklarda şiddet kendi kendini yönetme sorunlarına bu sorunlarda arkadaşlığın oluşmamasına yol açarak üç değişken kendi arasında bir döngü oluşturmakta ve erkek çocuklarda okula uyumda sorunlara neden olabilmektedir.

Sonuç olarak akran şiddetinin çocukların okula uyumlarını etkileyen değişkenlerden biri olduğu özellikle kız çocuklarda okula katılım ile ilgili sorunlara erkek çocuklarda ise hem okula katılım hem de okul performansları ile ilgili sorunlara neden olabildiği düşünülebilir. Akran şiddetinin kız ve erkek çocuklarda okula uyum ile ilgili farklı sonuçlara yol açmasının sebebi olarak uygulanan şiddet türünün etkili olabileceği düşünülmesine rağmen çocuklara

uygulanan şiddet türünün bu araştırmada incelenmemiş olması araştırma sınırlılıklarından biri olarak kabul edilmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır: Bu araştırmada çocukların akran şiddeti ve okula uyumları öğretmen gözlemlerine dayalı olarak incelenmiştir. Bunun yanında akran, anne-baba görüşlerine, gözlem tekniğine de başvurulabilir. Çalışmada veriler nicel araştırma teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Bunun yanında hem nitel hem nicel araştırma tekniklerinin kullanıldığı benzer araştırmalar planlanarak daha zengin veriler elde edilebilir. Çocukların akran şiddetine maruz kalma nedenleri, maruz kaldıkları akran şiddeti türleri, akran şiddetini ortaya koyan nedenlerle ilgili boylamsal çalışmalar yapılabilir. Daha geniş örneklem gruplarıyla, akran şiddetinin farklı değişkenlerle etkileşiminin incelendiği çalışmalar yapılabilir. Öğretmen adaylarına, öğretmenlere akran şiddeti konusunda dersler, hizmet içi eğitimler verilebilir, akran ilişkilerine dikkat çekilebilir. Okul öncesi öğretmenleri, aile katılımı çalışmalarında akran ilişkilerine dikkat çekebilir, aileleri akran ilişkileri, akran şiddeti konusunda bilgilendirebilir. Ayrıca öğretmenler, sınıftaki akran ilişkileri dinamiklerinin farkında olarak, çocukların akran ilişkilerini sosyometri, gözlem gibi tekniklerle takip edebilir.

Kaynaklar

- Akduman, G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 12-138.
- Aral, N., Gündüz, A. & Karaca, N. H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi, *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(2), 65-76, 2011.
- Arseneault, L., Walsh, E., Trzesniewski, K., Newcombe, R., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2006). Bullying victimization uniquely contributes to adjustment problems in young children: a

- nationally representative cohort study. *Pediatrics*, 118(1), 130-138.
- Aydoğan, Y. & Özyürek, A. (2013). Okul öncesi çocuklarda şiddet davranışları, *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-18.
- Boulton, M. J., Don, J., & Boulton, L. (2011). Predicting children's liking of school from their peer relationships, *Social Psychology of Education*, 14(4), 489-501.
- Birch, S. H., & Ladd, G. W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment, *Journal of School Psychology*, 35(1), 61-79.
- Buhs, E. S., & Ladd, G. W. (2001). Peer rejection as antecedent of young children's school adjustment: An examination of mediating processes, *Developmental Psychology*, 37(4), 550.
- Buhs, E. S., Ladd, G. W., & Herald, S. L. (2006). Peer exclusion and victimization: Processes that mediate the relation between peer group rejection and children's classroom engagement and achievement?. *Journal of educational psychology*, 98(1), 1-13.
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1996). Children's treatment by peers: Victims of relational and overt aggression, *Development and Psychopathology*, 8(02), 367-380.
- Crick, N. R., Casas, J. F., & Ku, H. C. (1999). Relational and physical forms of peer victimization in preschool, *Developmental Psychology*, 35(2), 376.
- Çetinkaya-Yıldız, E. & Sümer Hatipoğlu, Z. (2010). Preschool children and violence: Exposure and victimization levels, *Elementary Education Online*, 9(2), 630-642, Online:<http://ilkogretim-online.org.tr>
- Dereobalı, N., Çırak Karadağ, S. & Sönmez, S. (2013). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk istismarı, ihmali, şiddet ve eğitimcilerin rolü konusundaki görüşleri, *Ege Eğitim Dergisi*, 14(1), 50-66.
- Doğan, A. (2010). Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde akran zorbalığının incelenmesi, *Turkish Journal and Child Adolescent Mental Health*, 17(3), 149-162.
- Giguere, C., Vitaro, F., Boivin, M., Desrosiers, H., Cardin, J. F., & Brendgen, M. R. (2011). Peer victimization from kindergarten to grade 2. *Institut de la statistique du Québec*.
- Gülay, H. (2008). 5-6 Yaş Çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin

- çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gülay, H. & Önder, A. (2009). Reliability and validity of the Turkish version of Ladd and Profilet Child Behavior Scale Victimization Scale and Picture Sociometry Scale to measure peer relations of 5-6 years-old Turkish children, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 648-659.
- Hawker, D. S. J. & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A Meta-analytic review of cross-sectional studies, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(4),441-455.
- Humphrey, J. L., Storch, E. A., & Geffken, G. R. (2007). Peer victimization in children with attention-deficit hyperactivity disorder, *Journal of Child Health Care*, 11(3), 248-260.
- Kochenderfer, B. J., & Ladd, G. W. (1996). Peer victimization: Cause or consequence of school maladjustment?, *Child Development*, 67(4), 1305-1317.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.
- Ladd, G. W. (1990). Having friends, keeping friends, making friends, and being liked by peers in the classroom: Predictors of Children's early school adjustment?, *Child Development*, 61(4), 1081-1100.
- Ladd, G. W. & Coleman, C. C. (1997). Children's classroom peer relationships and early school attitudes: Concurrent and longitudinal associations, *Early Education and Development*, 8(1), 51-66.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J. & Coleman, C. C. (1997). Classroom peer acceptance, friendship, and victimization: Distinct relational systems that contribute uniquely to children's school adjustment?, *Child Development*, 68(6), 1181-1197.
- Ladd, G. W., Birch, S. H., & Buhs, E. S. (1999). Children's social and scholastic lives in kindergarten: Related spheres of influence? *Child Development*, 70, 1373-1400.
- Ladd, G.W., Buhs, E. & Seid, M. (2000). Children's initial sentiments about kindergarten: Is school liking an antecedent of early classroom participation and achievement?, *Merrill-Palmer Quarterly*, 46, 255-279.
- Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (2014). Geliştirilen Ve Güncellenen Standart

- Kriterlere Uygun Olarak Hazırlanan Örnek Hizmetiçi Eğitim Programları, [Online]:
http://hedb.meb.gov.tr/net/_standart_program/index.php?dir=Standart+Programlar%2F adresinden 03.02.2014 tarihinde indirilmiştir.
- Önder, A. & Gülay, H. (2010). Reliability and validity of the Teacher Rating Scale of School Adjustment for 5-6 years of children, *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1), 204-224.
- Pekel, N. (2004). Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Perren, S., & Alsaker, F. D. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully- victims and bullies in kindergarten, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 45-57.
- Pişkin, M. (2003). Okullarımızda yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı. Yedinci Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İnönü Üniversitesi. Malatya: 11-13 Haziran.
- Pişkin, M. & Ayas, T. (2005). Lise Öğrencileri Arasında Yaşanan Akran Zorbalığı Olgusunun Okul Türü Bakımından Karşılaştırılması, VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri, İstanbul: Marmara Üniversitesi 21-23 Eylül.
- Rudolph, K. D., Troop-Gordon, W., & Flynn, M. (2009). Relational victimization predicts children's social-cognitive and self-regulatory responses in a challenging peer context, *Developmental Psychology*, 45(5), 1444-1454.
- Son, E., Parish, S. L. & Peterson, N.A. (2012). National prevalence of peer victimization among young children with disabilities in the United States, *Children and Youth Services Review*, (34)8, 1540-1545.
- Storch, E. A., Nock, M. K., Masia-Warner, C., & Barlas, M. E. (2003). Peer victimization and social-psychological adjustment in Hispanic and African-American children, *Journal of Child and Family Studies*, 12(4), 439-452.
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2012). Peer Bullying During Early Childhood, *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(4), 468-483.
- Vlachou, M., Botsoglou, K., & Andreou, E. (2013). Assessing Bully/Victim Problems in Preschool Children: A Multimethod

Approach. *Journal of Criminology*, 2013 (2013), Article ID 301658, 8 pages, <http://dx.doi.org/10.1155/2013/301658>

Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K., & Didaskalou, E. (2011). Bully/victim problems among preschool children: a review of current research evidence, *Educational Psychology Review*, 23(3), 329–358.

Wyatt, T. M. (2013). Self-regulation in preschool children: Hot and cool executive control as predictors of later classroom learning behaviors. Doctoral Thesis, George Mason University, Fairfax, VA.